



**НАЦИОНАЛЕН ВОЕНЕН УНИВЕРСИТЕТ „ВАСИЛ ЛЕВСКИ**

5000 гр. Велико Търново, бул. „България“ № 76  
телефон: (062) 618 822; факс: (062) 618 899; e-mail: [nvu@nvu.bg](mailto:nvu@nvu.bg)

р.т. 6090/21.12.20  
ек.3

## **СТ А Н О В И Щ Е**

от

**полк. доц. д.н. инж. Георги Атанасов Георгиев,**

доцент и доктор в област на висшето образование 9. „Сигурност и отбрана“, професионално направление 9.1. „Национална сигурност“ и научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (отбрана и национална сигурност)“,

доктор на науките в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.7. „Администрация и управление“ и научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (сигурност и отбрана)“

**Научноизследователска секция на**

**Институт „Научноизследователска и иновационна дейност“ на  
Национален военен университет „Васил Левски“**

**на дисертационния труд на Деян Минков Хаджийски**

**на тема „Психологически аспекти на личната сигурност“,**

представен за придобиване на образователна и научна степен

**„доктор “**

в област на висшето образование 9. „Сигурност и отбрана“, професионално направление 9.1. „Национална сигурност“ и по научната специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (национална сигурност)“

**гр. Велико Търново  
2020 год.**

Настоящото становище е разработено в качеството ми на научен ръководител и член на научно жури, назначено със заповед на началника на Национален военен университет „Васил Левски“ № РД-06-297/12.11.2020 год. за провеждане на защита на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“.

Дисертационният труд, разработен от Деян Минков Хаджийски, на тема „Психологически аспекти на личната сигурност“ и авторефератът на него са представени за предварително обсъждане пред разширен съвет на първичното звено катедра „Национална и регионална сигурност“ на приемащо структурно звено факултет „Общовойски“ на Национален военен университет „Васил Левски“, гр. Велико Търново на 09.10.2020 год. След положително решение на Съвета са насочени за официална защита пред научно жури в област на висшето образование 9. „Сигурност и отбрана“, професионално направление 9.1. „Национална сигурност“ и докторска програма по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (национална сигурност)“.

### **1. Кратко представяне на автора на дисертационния труд**

Авторът на дисертационния труд Деян Минков Хаджийски е роден в гр. Велико Търново. Завършва средно образование в Езикова гимназия „Професор доктор Асен Златаров“ – гр. Велико Търново, с английски език. Притежава висше образование, придобито във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ с ОКС „бакалавър“ по специалност „Психология“, ОКС „магистър“ по специалност „Социална психология“ и ОКС „магистър“ по специалност „Регионално развитие“.

Натрупва известен опит на длъжност „Психолог“ във Военноучебна база „Христо Ботев“ в гр. Плевен веднага след придобиване на ОКС „бакалавър“. Като такъв оказва консултативна помощ и психологическа корекция на наборни войници. След това в период от 9 години провежда лекционни курсове и семинари, като хоноруван преподавател по дисциплина „Консултативна психология“ във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“. Едновременно с това е и кариерен консултант в Университета, като подпомага кариерното ориентиране на студентите. Работи в това направление и с работодатели. По-късно в продължение на 2 години натрупва организаторски опит и умения, на длъжност „Регионален директор

Североизток“ в ДП „Държавна парично-предметна лотария“ и като „Директор, организация“ в ДП „Български спортен тотализатор“.

В периода 2005-2007 година участва в проект, свързан с пазара на труда, на Американска агенция за международно развитие – Labor Market project – USAID (U.S. Agency for International Development). Чрез него придобива квалификация „Сертифициран кариерен консултант по американската програма GCDF (Global Career Development Facilitator)“.

В периода октомври-ноември 2007 година е сертифициран за обучение в Международна програма за лидери „Съвременни предизвикателства пред висшето образование“ на Държавния департамент на САЩ.

Кандидатът Деян Хаджийски участва и в следните други проекти:

- 2000 год. – 2001 год. – проект „Хора зад стената“, финансиран от Фондация „Отворено общество“, гр. Велико Търново;

- 2001 год. – проект „Първи стъпки навън“ – реализиран за ресоциализация на осъдени нерацидивисти, реализиран от „Асоциация за подпомагане ресоциализацията на лишените от свобода“ и Фондация „Отворено общество“ – гр. Велико Търново;

- 2001 год. – проект „Общуване и лидерство“, реализиран от Министерството на отбраната и Национална асоциация „Дебати“.

Бил е съдебен заседател във Окръжен съд Велико Търново, председател на сдружение с нестопанска цел „Академична организация за психологическа помощ и корекция“ – гр. Велико Търново (2001 г.) и председател на „Асоциация на кариерните консултанти в България“ (2007 г.). Сертифициран воден спасител – от БЧК от 1999 год., американски сертификат за водно спасяване от 2003 год.

През зимния семестър на учебната 2019/2020 година е хоноруван преподавател в катедра „Национална и регионална сигурност“, в която води лекционен курс и провежда семинари по дисциплината „Военна психология и педагогика“. В същата катедра в периода декември 2017 – ноември 2020 год. е и докторант, зачислен за обучение чрез самостоятелна подготовка. Обучението му се проведе в областта на висше образование, професионалното направление и докторска програма по научната специалност, в които е представен за защита разработения от него дисертационен труд. Понастоящем е общински съветник във Великотърновски Общински съвет.

Познавателните и научните интереси и търсенията на Деян Хаджийски са в областта на социалните, стопански и правни науки (психология, социална психология, военна психология, педагогика, администрация и управление), така и в сигурността и отбраната (национална сигурност). В тях той притежава устойчиви теоретични познания и разнообразен практически опит.

Като докторант Деян Хаджийски прояви любознателност, устойчиви теоретични знания и способност за възприемане с разбиране на нови такива. Умее да съчетава знания и опит, което му помогна да усъвършенства тези свои умения в умения за провеждане на самостоятелни научни изследвания. За това спомага и владението на английски език на добро ниво. Кандидатът притежава педагогическа подготовка и такт, комуникативен е и лесно влиза в контакт, особено с млади хора. Умее да работи в екип, уважава академичните ценности и спазва етичните норми в професионалните си контакти и личностното общуване с хората. Толерантен е към различно от своето мнение.

Кандидатът Деян Минков Хаджийски отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България за придобиване на образователна и научна степен „доктор“, относими към периода на обучението му в докторантура.

## **2. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем**

Дисертационният труд предлага оригинален подход към съвременните теоретични постановки на науката, както и към обществените и индивидуални личностни нагласи за сигурността. Това е направено с ясно изразени авторова позиция и разбиране, базирани на общоизвестни обстоятелства, факти, верифицирано знание, личен опит, наблюдения и целево изследване, проведено с ясно дефинирани ограничения и хипотези – обща за дисертационния труд и конкретни за представеното изследване. Сигурността, като събирателно понятие, е обект на теоретични изследвания, предмет на конкретни практики и цел при разработването и прилагането на различни политики. При това тя се възприема като състояние, като способност, непосредствено обвързана с притежаването на определено количество материални активи и/или като неин еквивалент, чиито коефициент се определя от човешкия фактор. В генезиса и противоборството

на посочените различни схващания психологията, като наука, изследваща психичните процеси, психичните състояния, психичните свойства и т.нар. психични образувания (знания, умения, навици и привички), заема своята подобаващо място. Предизвикателствата пред науката и практиката произтичат от това да се определи доколко и как постиженията на съвременната психология следва да се използват в сферата на сигурността. Сложността на този казус е свързана с обстоятелството, че в съвременната наука съществуват повече от 160 определения на понятието „сигурност“. В този контекст следва да се оцени и актуалността на дисертационния труд на тема „Психологически аспекти на личната сигурност“. Тя, личната сигурност, е базисно ниво (нарочано още равнище) в йерархията на нивата на сигурността. От личното възприятие/преживяване на това ниво се определя какви ще бъдат възприятията/преживяванията на следващите нива. Доказаната в изследването хипотеза, състояща се в допускането, че сигурността на индивида е в голяма степен психологически зависима от личностните му особености, които са основен фактор, определящ степента на влиянието на социалнопсихологическите условия върху нея, представлява съществен принос в науката, който следва не само да се популяризира, но и да се възприеме, като една от парадигмите в сектора.

Горното прави дисертационния труд актуален и го отнася към областта, професионалното направление и научната специалност, в които е представен за защита. Те, според мен, са избрани правилно. Използването на научно знание в тях е способствало постигането на целта и задачите на изследването, както и заявените приноси. Съдържанието (изложението) на дисертационния труд съответства на формулираната тема. Тя, дори да изглежда много обща, с дефинираните ограничения, е дисертабилна и актуална, в контекста на протичащите глобални процеси, включително и на тези от последните месеци, и позволява да се систематизира научно знание, да се анализира натрупан опит и да се предложат научнообосновани насоки за усъвършенстване на съществуващите практики.

Дисертацията е разработена в структура и обем, позволяващи доказване на научноизследователската теза и постигането на целта и решаването на научноизследователските задачи. Структурата ѝ отразява възприетия от автора подход към темата.

Поставените четири научноизследователски задачи са решени, както следва: първа и втора задача – в първа глава и съответно трета и четвърта

научноизследователски задачи – във втора и трета глава. Научноизследователската цел на дисертационния труд е постигната, а научноизследователската теза – доказана. За да се постигне това бе проведено научно изследване, което бе планирано, организирано, проведено и отчасти популяризирано в съответствие с общоприетите научни стандарти. Резултатите от изследването бяха регистрирани, статистически обработени и интерпретирани в контекста на темата и целите на дисертационния труд.

Трудът е разработен в три глави в обем от 223 страници и се състои от увод, три глави, заключение, 4 приложения, библиография, декларация за оригиналност. Текстът без приложенията съдържа 24 таблици и 21 фигури. Приложенията общо съдържат 3 таблици. Списъкът на използваната литература се състои от 114 източника, от които 69 на кирилица и 45 на латиница.

По представения от автора дисертационен труд не съм запознат с други подобни разработки. Съществуват други научни публикации, свързани с връзката на психологията със сигурността, но изследването на влиянието на личностните и социалнопсихологически фактори върху динамиката на чувството за сигурност е ново и оригинално. Това определя не само актуалността, но и значимия принос на настоящия дисертационен труд и оригиналният подход на автора.

Дисертационният труд се характеризира с последователност и логичност на изложението, добро владение на терминологията по разглежданата проблематика, задълбоченост на проучванията и интерпретирането на резултатите, които са базирани на емпирични данни. Дисертацията представя авторското виждане по изследвания проблем, както и препоръки за личната, а от там и за националната сигурност.

Разработеният дисертационен труд е лично дело на автора му Деян Минков Хаджийски и отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България за придобиване на ОНС „доктор“.

### **3. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд**

Дисертационният труд на Деян Хаджийски е добре осмислен и задълбочено разработен научен труд, по актуална и значима тема. Дисертацията е естествено и логично обяснение на познавателните

потребности, удовлетворявани чрез учене през целия живот, осмисления опит – професионален и сетивен, и творческите търсения на автора му. Основното достойнство на труда е, че чрез верифицирано знание и научно изследване са определени базисни детерминанти, влияещи върху преживяването на индивидуалната сигурност, както и мястото и ролята им в контекста на националната сигурност. Като такива са посочени индивидуалните, личностните детерминанти, както и тези на средата. Това защитено авторово виждане компенсира дефицита от разбиране за ролята на психологията в научното осветляване на проблемите на сигурността и потребността от интердисциплинарен поглед върху тях. Към настоящия момент, поне у нас, макар и с не особена убеденост, изследователите и теоретиците признават ролята на психологията в изграждането и поддържането на системата на националната сигурност. Пробивът в стереотипите в това отношение дойде след осъзнаването на водещата роля на човешкия ресурс в генерирането и поддържането на способностите в системата, както и след осъзнаването, че в крайна сметка способностите в системата се генерират, за да се използват за хората. Дисертационният труд допринася за утвърждаване на разбирането, че психологията е ценна за сигурността, защото може да помогне в определянето на личностни характеристики (диспозиции), които влияят осезателно при оценката на обстоятелствата и фактите от реалността. Чрез психологията и нейната методология за изследване на личностно-индивидуалните феномени се обяснява на достъпен език, че няма сигурност въобще, в най-общ аспект, а когато говорим за сигурност разбираме сигурността на конкретния човек, а в по-широк спектър – сигурността на определена общност. Наред с представянето на тази парадигма, като съществен принос на докторанта приемам въвеждането на две детерминанти – диспозиции: „диспозиция за застрашеност” и „диспозиция на сигурност”, чрез които се показва влиянието на личностните характеристики на индивида върху преживяването на чувство за сигурност.

На основание на горното определям дисертационният труд на Деян Хаджийски на тема „Психологични аспекти на личната сигурност“, като научен труд с интердисциплинарен характер. Това определя и структурата на дисертацията.

В първа и втора глава сигурността е представена чрез теорията и практиката съответно в направление 9.1. „Национална сигурност“ и в

направление 3.2. „Психология“. Верифицираното знание в общата пресечна област е допълнено с генерирането на нови логически връзки (вж. по-горе), на база на които е структурирано представеното в глава трета изследване. Във фокуса на глава първа е личната сигурност. Изясняването ѝ в тази глава е в контекста на теорията в сигурността, но е поставен и акцент върху психологическата ѝ същност. Последната е представена, като преживяване и потребност, определящи мотивацията на личността. В глава втора са представени детерминантите на средата и на индивида (личностните детерминанти). Това са посочените по-горе личностни диспозиции (на застрашеност и сигурност), които представляват устойчиви личностни характеристики, обуславящи определена предразположеност на индивида за реакция и поведение в различни ситуации при контакт с факторите на средата. Анализирани личностни детерминанти са емоционалната стабилност/лабилност, оптимизмът, локусът на контрола, личната ценност и тяхното влияние върху психичната регулация на дейността. Сред факторите на средата, анализирани като психологични детерминанти, съществени за преживяването на личната сигурност (несигурност), са социалната свързаност и характерът на междуличностните взаимоотношения, влияние на медиите, социално-икономическите условия, престъпността, технологичните и природните бедствия и аварията.

Двете глави завършват с изводи, адекватни по брой и формулировка, както на общоизвестните, така и на генерираните от автора нови логически връзки между теоретичните постановки в сигурността и психологията.

В трета глава е представено проведеното от автора за целите на разработването на дисертационния труд емпирично изследване, относно влиянието на личностните и социалнопсихологически фактори върху динамиката на чувството за сигурност.

Използваният от докторанта модел на изследването определям, като оптимален за постигане на целта на дисертационния труд.

Изследването е проведено за потвърждаване на работна хипотеза, различна от основната хипотеза на дисертацията. Този подход намирам за прагматичен и правилен. Работната хипотеза на изследването, представена на стр. 117 в дисертацията е формулирана коректно, а именно: „Сигурността на индивида е предимно субективно преживяване, което зависи от личностните му особености в съчетание с определени социалнопсихологически влияния на средата.“ Нейното потвърждаване е потърсено чрез проверка на четири



подхипотези, които са логични, значими от научна гледна точка и емпирично проверими.

Изследването е направено сред 250 лица на възраст между 16 и 78 години (средна възраст 34,6 г.) и балансирана по този параметър структура на извадката. Емпиричната информация за изследването е събрана чрез използване на анкетна карта и четири психологични въпросници, стандартизирани и валидизирани за български културни условия.

За обработка на информацията от изследването е използван статистически пакет IBM SPSS Statistics, версия 20. Използвани са следните методи за статистически анализ: описателни статистики, t-тест за независими извадки; еднофакторен дисперсионен анализ (One-Way ANOVA); Cronbach's Alpha за оценка на вътрешната консистентност на скалите от отделните въпросници, йерархичен клъстерен анализ, както и непараметричните методи: Pearson Chi-Square, коефициент на ординална корелация Spearman's rho, непараметричен тест за разлики между две независими групи на Ман-Уитни (Independent Samples MannWhitney U Test), непараметричен тест за разлики между две или повече независими групи на Крускал-Уолис (Kruskal-Wallis Test). Изброените методи са използвани коректно.

На база на статистическия анализ на получените данни са направени задълбочени анализи и изводи, и така са разкрити значими фактори, които имат отношение към преживяването на чувство за сигурност.

За да се потвърди актуалността на темата и правилната интерпретация на резултатите от проведеното изследване, независимо че дисертационният труд беше завършен в края на месец март 2020 год., в единодушие с докторанта взехме решение да проследим развитието на кризата с пандемията КОВИД – 19. В резултат от внимателното проследяване на това развитие и анализиране на общодостъпните информации, факти и данни, включително от научни съобщения и публикации (в немедицински аспект, а в контекста на професионалното направление и научната специалност на докторската програма на дисертацията), бе констатирано категорично и недвусмислено потвърждаване на хипотезата и направените изводи. Това даде потвърждение и за формулираните приноси на дисертационния труд – научни и научно-приложни.

Литературните източници са използвани коректно. Цитиранията са недвусмислено посочени.

Авторефератът отразява изцяло съдържанието на дисертационния труд.

Основните резултати от изследването, представено в дисертацията, са популяризирани пред научната общественост и заинтересованите аудитории на различни научни форуми и са публикувани в сборници с научни трудове.

Не ми е известно срещу автора да има официално подаден сигнал за плагиатство в разработения от него дисертационен труд и научните му публикации.

Приемам формулираните от автора на дисертационния труд научни и научноприложни приноси, както следва:

#### **Научни приноси:**

- За пръв път се изследва въпроса за личната сигурност в зависимост от субективното ѝ преживяване и във връзка с личностни характеристики (диспозиции) и социалнопсихологически фактори.
- В теоретичен план е представено и аргументирано виждане за личната несигурност в психологически и евдемоничен аспект.
- Доказва се определящото влияние на личностните черти и диспозиции при оценка на влиянията на средата.
- Като цяло дисертационният труд потвърждава мултидисциплинарния характер и необходимостта от такъв подход към проблема за сигурността.

#### **Научно-приложни приноси:**

- Формулирани са два нови вида личностна предразположеност, които имат важно значение за преживяването на сигурността – „Диспозиция за застрашеност” и „Диспозиция на сигурност”.
- Дава се модел за проучване на личната сигурност, базиран на изследване на личностни и социалнопсихологически фактори.
- Дават се практически насоки, касаещи влиянието на личната сигурност в различни сфери на социално-политическия живот.

#### **4. Критични бележки и препоръки.**

Дисертационният труд отговаря на изискванията за такъв вид научен труд и аз нямам критични бележки към него.

Препоръчвам изложените научни и научно-приложни постановки да се популяризират широко и с различни средства, с цел осигуряване на най-много възможности за въвеждане в практиката.

Препоръчвам на автора в бъдещата си научноизследователска работа да продължи изследванията по проблематиката на дисертационния труд.

## **5. Заключение**

Дисертационният труд на Деян Минков Хаджийски и авторефератът към него отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България и Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав на Република България за придобиване на образователна и научна степен „доктор“. Те представляват значителен и оригинален принос в науката, в частност в област на висшето образование 9. „Сигурност и отбрана“, професионално направление 9.1. „Национална сигурност“ и докторска програма по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (национална сигурност)“.

## **6. Оценка на дисертационния труд**

Давам положителна оценка на дисертационния труд на тема „Психологически аспекти на личната сигурност“ и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователна и научна степен „доктор“ на Деян Минков Хаджийски в област на висшето образование 9. „Сигурност и отбрана“, професионално направление 9.1. „Национална сигурност“ и докторска програма по научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (национална сигурност)“.

**Член на научното жури:**

**Полк. доц. д.н. инж.**



**Георги Георгиев**

**11.12.2020 год.  
гр. Велико Търново**